

УДК 342.9:342.7

Величко Лариса Юріївна

завідувач кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції

ННІ «Інститут державного управління»

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Velichko Larisa

Head, Department of Law, National Security and European Integration

Educational and Scientific Institute "Institute of Public Administration" of

V. N. Karazin Kharkiv National University

ORCID: 0000-0003-3029-4719

Михайлець Лариса Михайлівна

старший викладач кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції

ННІ «Інститут державного управління»

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Mykhaylets Larysa

Senior lecturer of the Department of Law, National Security and European Integration

Educational and Scientific Institute "Institute of Public Administration" of

V. N. Karazin Kharkiv National University

ORCID: 0000-0001-7076-280X

DOI: 10.25313/2617-572X-2025-3-10831

МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ДИТЯЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

LEGAL REGULATION MECHANISMS OF PREVENTIVE MEASURES AGAINST JUVENILE DELINQUENCY IN THE CONTEXT OF LAW ENFORCEMENT SYSTEM REFORM

Анотація. Вступ. У сучасних умовах рівень дитячої злочинності є серйозною соціально-правовою проблемою, яка впливає на безпеку суспільства, ефективність системи правосуддя та соціальну інтеграцію неповнолітніх правопорушників. У зв'язку з реформуванням правоохоронної системи України зростає потреба в удосконаленні правових механізмів превентивних заходів, оскільки традиційні методи є недостатньо ефективними в сучасних умовах.

Мета. Метою дослідження є аналіз та оцінювання сучасних механізмів правового регулювання превентивних заходів щодо дитячої злочинності, виявлення недоліків у чинній системі запобігання правопорушенням серед неповнолітніх.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є нормативно-правове забезпечення у сфері боротьби з дитячою злочинністю; праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що здійснюють свої науково-практичні дослідження у царині правового регулювання превентивних заходів щодо дитячої злочинності в умовах реформування правоохоронної системи.

Для досягнення мети дослідження використано комплекс наукових методів, які забезпечують об'єктивність та повноту аналізу правового регулювання превентивних заходів щодо дитячої злочинності в умовах реформування правоохоронної системи, зокрема діалектичний, формально-юридичний та порівняльно-правовий методи.

Результати. У науковій статті розкрито основні проблеми правового регулювання превентивних заходів щодо дитячої злочинності в Україні. Серед основних недоліків виявлено недостатню координацію між державними органами та інституціями, недосконалість законодавчої бази, відсутність дієвих механізмів контролю за профілактичними програмами та недостатній рівень фінансування превентивних заходів.

Перспективи. Подальші дослідження у сфері правового регулювання превентивних заходів щодо дитячої злочинності мають урахувати як сучасні виклики, так і новітні тенденції у сфері ювенальної юстиції й правоохоронної діяльності та повинні бути спрямовані на вдосконалення правових, організаційних і соціальних механізмів запобігання дитячій злочинності.

Ключові слова: дитяча злочинність, правове регулювання, правоохоронна діяльність, превентивні заходи, проти-правна поведінка, запобігання, захист прав дітей, ювенальна превенція.

Summary. Introduction. In modern conditions, the level of juvenile delinquency remains a serious socio-legal problem that affects the security of society, the effectiveness of the justice system, and the social integration of juvenile offenders. In connection with the reform of the law enforcement system of Ukraine, there is a growing need to improve the legal mechanisms of preventive measures, as traditional methods are not effective enough for modern conditions.

Purpose. The purpose of the study is to analyze and evaluate modern mechanisms of legal regulation of preventive measures against juvenile crime.

Materials and methods. The research materials are: 1) regulatory and legal support in the field of combating juvenile delinquency; 2) works of domestic and foreign authors who carry out their scientific and practical research in the field of legal regulation of preventive measures against juvenile delinquency in the context of law enforcement reform.

To achieve the purpose of the study, the author uses a range of scientific methods which ensure objectivity and completeness of the analysis of legal regulation of preventive measures against child crime in the context of law enforcement reform, in particular, dialectical, formal legal and comparative legal methods.

Results. The scientific article reveals the main problems of legal regulation of preventive measures regarding juvenile delinquency in Ukraine. Among the key shortcomings identified are insufficient coordination between state bodies and institutions, the imperfection of the legislative framework, the lack of effective mechanisms for monitoring preventive programs, and an insufficient level of financing for preventive measures.

Discussion. Further research in the field of legal regulation of preventive measures against juvenile delinquency should take into account both current challenges and the latest trends in juvenile justice and law enforcement activities. It should focus on improving the legal, organizational, and social mechanisms for preventing juvenile delinquency.

Key words: legal regulation, juvenile delinquency, juvenile prevention, preventive measures, law enforcement activities, prevention, protection of children's rights, unlawful behavior.

Постановка проблеми. У сучасних умовах дитяча злочинність є однією з найактуальніших соціально-правових проблем, що має вагомий вплив на забезпечення суспільної безпеки, ефективність правосуддя та інтеграцію неповнолітніх правопорушників у соціум. З огляду на процеси реформування правоохоронної системи України, постає необхідність удосконалення правових механізмів превентивних заходів, оскільки традиційні методи не забезпечують належної ефективності в умовах новітніх викликів.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю виявлення ефективних правових інструментів, які сприятимуть зниженню рівня дитячої злочинності та підвищенню результативності профілактичних заходів. Зміни у структурі правоохоронних органів, запровадження інноваційних підходів до забезпечення правопорядку та посилення акценту на правах людини створюють як нові можливості, так і виклики у сфері протидії дитячій злочинності. Важливе значення має координація діяльності державних органів і громадських інституцій у запобіганні правопорушенням серед неповнолітніх, що потребує оновлення нормативно-правової бази, зміцнення міжвідомчої взаємодії та впровадження ефективних механізмів превенції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти цієї проблеми вже перебували у фокусі наукової уваги українських правознавців. Зокрема, психобіологічні та індивідуально-психологічні

чинники, що впливають на поведінкові відхилення неповнолітніх дослідили Л. Вольнова та В. Щербій. Учені також розглянули особливості профілактики девіантної поведінки серед дітей [1]. Науковиця Л. Дубчак наголошує, що злочинність неповнолітніх є окремою складовою загальної злочинності, яка має специфіку, зумовлену віком правопорушників (від 14 до 18 років), і фактично формує потенційний «резерв» злочинності дорослих [2]. Автори Н. Сметаніна та Т. Граб звертають увагу на те, що найбільш тяжкі злочини, як правило, вчиняють підлітки з неблагополучних соціальних груп [3]. Учений А. Сизоненко вважає одним з ефективних методів профілактики злочинності серед неповнолітніх організацію спільних рейдів батьків, педагогів і представників громадськості в місцях, де підлітки часто проводять час, щоб виявляти потенційно небезпечні для їхнього виховання середовища [4]. Дослідниця Н. Ортинська виокремлює особливості правового статусу неповнолітніх, зокрема відсутність повної дієздатності, розширене коло прав порівняно з дорослими, менший обсяг обов'язків, а також перебування під особливим захистом держави та суспільства [5]. Зв'язок між періодами розвитку особистості та життєвими завданнями аналізує О. Дубіна [6]. Науковці С. Шатрава, І. Рязанцева, Г. Парханов зазначають, що важливо приділяти увагу не лише каральній функції щодо неповнолітніх, а й виховним та превентивним заходам [7]. Дослідник А. Сизоненко

в іншій своїй роботі підкреслює, що застосування жорстких покарань до неповнолітніх здебільшого є недоцільним [8]. Динаміку кількості злочинів, здійснених неповнолітніми, та аналіз їхніх причин здійснили автори колективної монографії «Кримінальна ситуація в Україні в умовах війни: основні тенденції» [9].

Попри значну теоретичну й практичну цінність наукових досліджень, чинний правовий механізм захисту прав неповнолітніх у справах про адміністративні правопорушення потребує нового підходу.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють профілактичну діяльність у сфері захисту прав дітей, є:

- 1) Закон України «Про Національну поліцію», у якому в ст. 23 визначено, що поліція виконує превентивні та профілактичні заходи для запобігання правопорушенням [10];
- 2) Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», у ст. 5 якого передбачено обов'язок підрозділів Національної поліції виявляти причини та умови, що сприяють правопорушенням серед дітей, і вживати заходів для їх усунення [11];
- 3) Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», у ст. 10 якого передбачено постановку кривдників на профілактичний облік та проведення з ними відповідної роботи [12].

Мета статті. Метою дослідження є аналіз та оцінювання сучасних механізмів правового регулювання превентивних заходів щодо дитячої злочинності, виявлення недоліків у чинній системі запобігання правопорушенням серед неповнолітніх, а також визначення перспективних напрямів реформування відповідних правових норм та інституційних механізмів у контексті реформування правоохоронної системи.

Для досягнення цієї мети передбачено виконання таких завдань:

- 1) проаналізувати вплив реформування правоохоронної системи на механізми превенції дитячої злочинності;
- 2) визначити нові підходи до захисту прав дитини, що потребують комплексних змін у законодавстві;
- 3) розробити пропозиції щодо покращення взаємодії між державними та недержавними установами у сфері превенції дитячої злочинності.

Виклад основного матеріалу досліджень.

Проблема дитячої злочинності є однією з основних у сфері правозастосування та суспільної безпеки, оскільки правопорушення, вчинені неповнолітніми, не лише негативно впливають на самих дітей, але й становлять загрозу для майбутнього суспільства. Запобігання злочинності серед дітей вимагає комплексного підходу, що охоплює як правові, так і соціальні механізми, спрямовані на профілактику та ресоціалізацію неповнолітніх правопорушників.

В Україні процес реформування правоохоронної системи, що триває останніми роками, значно впли-

ває на механізми превенції дитячої злочинності. Упровадження нових підходів до ювенальної юстиції, посилення акценту на дотриманні прав дитини та інтеграція європейських стандартів правозахисту потребують відповідних змін у правовому регулюванні превентивних заходів. Проте, попри зусилля держави в цьому напрямі, рівень злочинності серед неповнолітніх залишається високим, що свідчить про необхідність удосконалення наявних механізмів правового регулювання.

Реформування правоохоронної системи України спрямоване на підвищення ефективності превентивних заходів щодо дитячої злочинності. Одним із важливих механізмів правового регулювання є законодавче закріплення спеціальних програм профілактики правопорушень серед неповнолітніх. Такі програми передбачають співпрацю поліції, органів соціального захисту, освітніх установ і громадських організацій. Важлива роль у правовій регуляції належить Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», який визначає порядок роботи з дітьми, що опинилися в складних життєвих обставинах [11].

Останні роки характеризуються суттєвими змінами у структурі злочинності серед неповнолітніх. За даними кримінологічних досліджень, спостерігається зростання частки тяжких і особливо тяжких злочинів серед молоді. Дві третини правопорушень, скоєних неповнолітніми, припадають на крадіжки: кожна четверта — з житлових приміщень, кожна п'ята — зі складів, магазинів, баз та інших торгових об'єктів. Близько 10% злочинів становлять грабежі, приблизно 5% — випадки хуліганства, а ще 3% — незаконне заволодіння автотранспортом. Також помітним є стрімке збільшення кількості неповнолітніх, притягнутих до відповідальності за правопорушення, пов'язані з наркотичними речовинами, здебільшого без наміру їх подальшого збуту. Висока активність молоді у вчиненні певних видів злочинів підтверджується збільшенням їхньої частки серед усіх вікових категорій правопорушників [13, с. 262].

Схильність неповнолітніх до протиправної поведінки, як і у випадку з дорослими, зумовлюється певним комплексом чинників. До них належать антисуспільні погляди, вплив соціального середовища та життєві обставини, які сприяють формуванню протиправних намірів.

Антисуспільні переконання, що нерідко стають основою для кримінальної поведінки, формуються під впливом різноманітних зовнішніх чинників. Важливу роль у цьому процесі відіграє середовище, у якому зростає підліток. Наприклад, виховання в дисфункційних сім'ях, де присутні насильство, алкоголізм чи наркозалежність, суттєво підвищує ризик формування девіантних установок. Оточення, що складається з криміналізованих груп або однокласників із подібними нахилами, також сприяє засвоєнню протиправних норм поведінки.

До зовнішніх факторів, що впливають на становлення особистості, належать соціально-економічні умови, культурний рівень і доступність освіти. Обмежений доступ до якісного навчання, культурних заходів та можливостей для самореалізації звужує перспективи молоді в легальному полі. Це може спричиняти почуття розчарування й безвиході, що, відповідно, підштовхує до пошуку альтернативних, часто незаконних способів розв'язання проблем.

Життєві обставини, взаємодіючи з антисуспільними поглядами, можуть стати поштовхом до злочинної поведінки. Серед таких факторів можна виокремити особисті кризи, соціально-економічні труднощі та психологічний тиск. Наприклад, втрата близької людини, тривалі конфлікти з батьками чи однолітками, а також економічна нестабільність можуть посилити девіантні схильності та підштовхнути до вчинення правопорушення.

При аналізі протиправної поведінки неповнолітніх важливо враховувати їхні індивідуальні психологічні особливості. Такі риси, як імпульсивність, низька толерантність до стресу та схильність до ризикованих вчинків, можуть сприяти формуванню девіантної поведінки. Взаємодія цих особистісних характеристик із несприятливими соціальними умовами та антисуспільними переконаннями створює складний механізм, що може призвести до вчинення кримінальних дій.

Таким чином, схильність неповнолітніх до правопорушень є наслідком впливу низки чинників, серед яких соціальне середовище, особистісні особливості та зовнішні обставини. Формування поведінкових моделей дітей та підлітків здебільшого визначається процесами, що відбуваються в суспільстві, зокрема економічними, ідеологічними, культурними, демографічними та соціально-психологічними чинниками.

Запобігання ювенальній злочинності є комплексним завданням, у якому важливу роль відіграють загальносоціальні заходи. Вони створюють основу для зниження впливу соціально-економічних чинників, що сприяють злочинній поведінці, а також підсилюють ефективність спеціально-кримінологічних та індивідуальних превентивних заходів.

Щодо загальносоціального запобігання злочинності, то важливо підкреслити, що його основна мета полягає в усуненні або зменшенні криміногенних ризиків у суспільстві та поступовому викоріненні негативних явищ, що сприяють формуванню злочинного потенціалу. До таких факторів належать економічні та політичні кризи, майнова нерівність, корупційне збагачення окремих осіб, високий рівень безробіття, затримки виплат заробітної плати, зростання рівня бідності, моральний занепад, поширення наркоманії, алкоголізму, проституції та безпритульності [14, с. 134].

На міжнародному рівні питання запобігання злочинності серед неповнолітніх закріплене в Керівних принципах запобігання злочинності серед неповно-

літніх Організації Об'єднаних Націй (Ер-Ріадських керівних принципах). У цьому документі підкреслюється необхідність залучення всього суспільства до створення умов для гармонійного розвитку дітей і підлітків, заснованих на повазі до їхньої особистості та підтримці соціальної стабільності. Важливу роль відіграє державна політика, спрямована на зміцнення інституту сім'ї та створення механізмів допомоги сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах [15].

Керівні принципи також містять рекомендації щодо розроблення й реалізації ефективної державної політики у сферах освіти, підтримки молоді на рівні громад, формування позитивного інформаційного середовища та впровадження соціальних програм для молоді. Особливо наголошується на необхідності державної підтримки ініціатив, спрямованих на створення безпечного середовища для розвитку підлітків, включно з фінансуванням програм охорони здоров'я, психічного благополуччя, забезпеченням якісного харчування, житла, а також заходів, спрямованих на профілактику наркотичної та алкогольної залежності.

Проблема запобігання ювенальній злочинності знайшла своє відображення і в Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи № R (87) 20 щодо соціального впливу на злочинність неповнолітніх. У цьому документі урядам держав-членів рекомендовано вживати заходів, що сприяють соціальній адаптації молоді, зокрема розробляти комплексні політики, які сприятимуть соціальній інтеграції підлітків, та запроваджувати спеціальні освітні й соціальні програми в закладах освіти, молодіжних і спортивних центрах, спрямовані на підтримку дітей і підлітків, які стикаються з серйозними труднощами в процесі соціалізації [16].

Проте, як показує практика, чинні заходи не завжди є достатньо ефективними. Це зумовлює необхідність модернізації наявних механізмів і розроблення нових превентивних стратегій, які відповідатимуть сучасним соціально-економічним реаліям і можливостям держави у сфері соціальної політики.

Одним з основних чинників, що впливає на протиправну поведінку неповнолітніх, є соціально-економічна нерівність, яка визначає рівень доступу дітей до якісної освіти, медичних послуг і загального добробуту. Саме тому запровадження державних програм підтримки для малозабезпечених сімей може суттєво покращити їхні життєві умови та сприяти формуванню більш рівноправного суспільства.

Важливою ініціативою в цьому напрямі є забезпечення безкоштовного харчування в закладах середньої освіти. Це дозволить не лише гарантувати дітям необхідний рівень харчування для їхнього фізичного та когнітивного розвитку, а й зменшити фінансове навантаження на сім'ї.

Запровадження безоплатного проїзду в громадському транспорті для дітей із малозабезпечених

сімей є ще однією важливою ініціативою, що сприяє забезпеченню рівного доступу до освіти та позашкільних заходів. Це особливо актуально для дітей із сільської місцевості, де значні відстані до закладів освіти можуть обмежувати можливості для навчання та саморозвитку. Також варто розглянути можливість надання пільг на проїзд до літніх таборів та оздоровчих закладів. Літній відпочинок не лише сприяє фізичному та психічному здоров'ю дітей, а й допомагає розвивати соціальні навички, сприяє інтеграції в суспільство та формуванню позитивних моделей поведінки.

Не менш важливим є питання доступу до вищої освіти. Запровадження пільг для дітей із малозабезпечених родин під час вступу до закладів вищої освіти дозволяє мінімізувати соціальну нерівність та сприяє економічній мобільності молоді. Рівні можливості в здобутті якісної освіти є фундаментальним елементом у подоланні соціально-економічних розривів та створенні конкурентоспроможного суспільства.

У контексті загальносоціального запобігання ювенальній злочинності варто особливу увагу приділити профілактиці вживання алкоголю та наркотичних речовин неповнолітніми. Доведено, що залежність від психоактивних речовин є одним з основних чинників, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень серед молоді.

Важливо розширювати заходи превентивного характеру, які передбачають:

- 1) посилений контроль за продажем алкоголю та наркотичних речовин неповнолітнім через регулярні перевірки та рейди;
- 2) моніторинг підозрілих місць, де може відбуватися незаконний обіг наркотичних речовин;
- 3) проведення освітніх кампаній серед молоді про шкідливий вплив психоактивних речовин;
- 4) забезпечення доступу до психологічної підтримки та реабілітаційних програм для тих, хто вже має проблеми зі вживанням шкідливих речовин.

Ефективність таких заходів має оцінюватися за допомогою наукових досліджень та аналізу статистичних даних. Постійний моніторинг дозволяє виявляти слабкі місця в наявних програмах і вчасно адаптувати стратегії боротьби з ювенальною злочинністю. Використання сучасних методів аналізу, таких як машинне навчання та великі дані, може допомогти прогнозувати ризики та розробляти більш точкові заходи втручання.

Інтеграція діяльності різних соціальних інститутів є важливим елементом спеціально-кримінологічного запобігання. Вона передбачає взаємодію правоохоронних органів, освітніх закладів, соціальних служб, громадських організацій та інших структур, що сприяє комплексному підходу до запобігання правопорушенням. Такий формат співпраці охоплює різні сфери суспільного життя, створюючи умови, що знижують рівень криміногенної поведінки. Основна мета спеціально-кримінологічних заходів полягає в запобіганні зло-

чинам на різних етапах їх можливого вчинення та у впливі на осіб, які вже здійснили правопорушення.

До основних об'єктів спеціально-кримінологічного запобігання належать: злочинність як явище; фактори, що її зумовлюють; особа правопорушника; умови формування особистості злочинця, що можуть піддаватися корекції.

Спеціально-кримінологічне запобігання має комплексний характер, що передбачає: здійснення цілеспрямованої профілактичної діяльності; взаємодію різних елементів системи по горизонталі (співпраця) та вертикалі (підпорядкування); дотримання управлінських механізмів профілактики; формування відповідної поведінкової стратегії залежно від стану об'єкта запобіжного впливу [9].

Профілактика кримінально-протиправної поведінки серед підлітків має ґрунтуватися на таких принципах:

- 1) аналіз соціального середовища, умов життя та виховання неповнолітніх;
- 2) дослідження особливостей девіантної поведінки на різних її стадіях;
- 3) визначення ролі мотиваційних чинників у механізмі вчинення правопорушень;
- 4) підбір адекватних заходів кримінально-правового та кримінологічного впливу відповідно до тяжкості правопорушення [9].

Значну роль у профілактиці відіграє врахування факторів, що впливають на девіантну поведінку неповнолітніх, зокрема соціально-економічних, сімейних, освітніх та особистісних аспектів. Комплексний аналіз цих чинників сприяє глибшому розумінню причин правопорушень і розробленню ефективних заходів їх запобігання.

Ювенальна поліція виконує важливу функцію виявлення адміністративних правопорушень, що є одним з інструментів превентивного впливу. Офіційна реакція на правопорушення зменшує ймовірність його повторного вчинення. При цьому адміністративна практика спрямована не лише на неповнолітніх правопорушників, а й на дорослих, зокрема на батьків або осіб, які вчиняють правопорушення щодо дітей.

Таким чином, запобігання підлітковій злочинності потребує системного підходу, що охоплює профілактичні заходи, міжвідомчу співпрацю, ефективний контроль із боку правоохоронних органів та соціальну підтримку неповнолітніх.

Більшість неповнолітніх, які вчиняють правопорушення, зазвичай отримують попередження. Поліцейські підрозділи ювенальної превенції здійснюють індивідуальні профілактичні заходи щодо дітей, які перебувають на профілактичному обліку, зокрема:

- 1) регулярно, не рідше ніж раз на місяць, проводять профілактичні бесіди з дитиною за місцем її проживання, навчання або роботи;
- 2) організовують роз'яснювальні та попереджувальні бесіди з батьками, законними представниками та іншими членами сім'ї, щоб усунути причини

й умови, які могли сприяти вчиненню правопорушення;

- 3) розробляють індивідуальний план профілактичної роботи на основі аналізу особистісних характеристик дитини та її поведінки;
- 4) здійснюють виїзди за місцем проживання дитини з метою оцінювання житлових умов та виявлення можливих негативних факторів, що можуть впливати на неї та спонукати до правопорушень [9].

Окрім індивідуальної роботи, важливу роль відіграють заходи загальної профілактики, спрямовані на всіх здобувачів закладів освіти. До них належать лекції, флешмоби, інтерактивні заняття та воркшопи. Водночас робота з дітьми, схильними до девіантної поведінки, вимагає більш цілеспрямованих методів, орієнтованих на їхню індивідуальну корекцію.

Ще одним важливим напрямом превентивної діяльності є взаємодія з громадськістю, громадськими організаціями та недержавними установами. Така співпраця дозволяє об'єднати зусилля у сфері як загальної, так і індивідуальної профілактики. Оскільки ефективна профілактика потребує комплексного підходу, до роботи залучаються не лише поліцейські, а й психологи, соціальні служби, які забезпечують підтримку дитини, організовують її змістовне дозвілля, що сприяє формуванню позитивної моделі поведінки.

Аналіз механізмів запобігання правопорушенням серед неповнолітніх свідчить, що їхня ефективність залежить від узгодженої та системної взаємодії державних органів. Формування єдиної скоординованої системи профілактики є пріоритетним завданням для всіх країн світу, оскільки питання правопорушень серед дітей має важливе соціальне значення.

Суттєву роль у системі превентивних заходів відіграє реформування ювенальної юстиції, яке передбачає застосування медіаційних процедур, альтернативних покарань та ресоціалізаційних програм для неповнолітніх правопорушників. Важливим інструментом правового регулювання є запровадження системи «відновного правосуддя», що дозволяє мінімізувати каральний вплив на дитину та сприяти її соціальній адаптації. Також актуальним є вдосконалення діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, зокрема через розширення їхніх повноважень у сфері раннього виявлення ризиків девіантної поведінки серед дітей.

Для профілактики кримінальних правопорушень, що вчиняються агресивними молодіжними групами, поліція може впроваджувати такі стратегії:

- 1) взаємодія з батьками, спрямована на підвищення їхньої обізнаності щодо контенту, який переглядають їхні діти, а також на формування навичок контролю за інтересами й діяльністю підлітків в онлайн-просторі;
- 2) рекомендація спільного проходження з дитиною базового курсу з кібербезпеки та подальше обговорення отриманих знань;

- 3) організація інформаційно-просвітницьких заходів для неповнолітніх, спрямованих на роз'яснення можливих негативних наслідків неконтрольованого доступу до небезпечного контенту, що містить пропаганду насильства чи інших антисоціальних явищ;
- 4) проведення роз'яснювальної роботи серед підлітків щодо ознак деструктивних соціальних груп в інтернеті, які можуть пропагувати насильство, порушення громадського порядку, вчинення злочинів або інших протиправних дій;
- 5) моніторинг інтернет-ресурсів для виявлення й блокування сайтів, які поширюють контент, що прямо або опосередковано пропагує насильницьку поведінку та інші протиправні дії;
- 6) запровадження заходів для запобігання формуванню агресивного молодіжного середовища, що передбачає відвідування місць відпочинку молоді (кафе, бари, нічні клуби), виявлення груп з агресивними тенденціями, спостереження за їхньою поведінкою, проведення профілактичних бесід та, за необхідності, вживання заходів адміністративного чи кримінального реагування;
- 7) проведення профілактичних занять у закладах освіти, спрямованих на ознайомлення молоді з діяльністю деструктивних соціальних угруповань, зокрема тих, що мають ознаки сектантства або радикального спрямування, а також роз'яснення правових наслідків участі в таких групах та персональної відповідальності їхніх учасників.

Отже, ефективність правових механізмів запобігання дитячій злочинності залежить від комплексного підходу, що охоплює не лише зміни в законодавстві, а й формування сприятливого соціального середовища для дітей. Важливим аспектом є впровадження сучасних методів профілактики, орієнтованих на освітню та виховну роботу, а також активне залучення громадянського суспільства до подолання цієї проблеми.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Результати дослідження свідчать про необхідність комплексного підходу до реформування механізмів правового регулювання превентивних заходів щодо дитячої злочинності, що передбачає законодавчі зміни, організаційні реформи та активне залучення суспільства до процесу профілактики правопорушень серед дітей.

Визначено, що важливим чинником зниження рівня правопорушень серед дітей є правильний вибір форм і методів профілактики, своєчасне виявлення причин та умов, що сприяють правопорушенням, а також ефективне планування та реалізація необхідних профілактичних заходів. Пропонується створення єдиної координаційної платформи, де державні та недержавні установи могли б обмінюватися актуальними даними щодо неблагополучних сімей, дітей із групи ризику та випадків порушення їхніх прав. Така платформа могла б містити інформацію про наявні програми допомоги та спрощувати комунікацію між усіма зацікавленими сторонами.

Таким чином, запобігання підлітковій злочинності потребує системного підходу, що охоплює профілактичні заходи, міжвідомчу співпрацю, ефективний контроль із боку правоохоронних органів та соціальну підтримку неповнолітніх. Організація регулярних спільних тренінгів для поліцейських, соціальних працівників, педагогів і представників громадських організацій допоможе підвищити якість їхньої роботи та ефективніше реагувати на загрози.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі ефективності комплексних заходів у запобіганні злочинності, зокрема в контексті соціально-економічної нерівності та впливу соціальних програм на зменшення криміногенних ризиків. Окрім того, важливим напрямом є вивчення ролі ювенальної поліції в превентивній діяльності, зокрема щодо агресивних молодіжних груп, а також розроблення стратегій для зміцнення соціальної згуртованості серед молоді.

Література

1. Вольнова Л., Щербій В. Гендерні відмінності вияву агресивної поведінки особистістю юнацького віку в умовах пандемії. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія: Психологічні науки*. 2022. Вип. 17 (62). С. 5–14. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.17\(62\).01](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.17(62).01).
2. Дубчак Л. М. Міжнародна політика захисту прав людини в умовах глобалізації. *Право та державне управління*. 2019. № 1 (34). С. 45–51. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/tom_2/9.pdf (дата звернення: 13.03.2025).
3. Сметаніна Н. В., Граб Т. В. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх: сучасні тенденції. *Право і суспільство*. 2018. № 6 (2). С. 173–177. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17293/3/Smetanina_173-177.pdf (дата звернення: 13.03.2025).
4. Сизоненко А. С. Детермінанти злочинної поведінки неповнолітніх. *Юридичний вісник*. 2021. № 6. С. 127–135. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2021/15.pdf (дата звернення: 13.03.2025).
5. Ортинська Н. В. Правовий статус неповнолітніх: теоретико-правове дослідження: автореф. дис ... докт. юр. наук: 12.00.01. Львів, 2017. 39 с. URL: https://old.lpnu.ua/sites/default/files/dissertation/2017/6685/avtoref_ortynska.pdf (дата звернення: 13.03.2025).
6. Дубіна О. М. Адміністративні правопорушення, що вчиняються неповнолітніми: аналіз статистики і судової практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 257–260. URL: http://lsej.org.ua/2_2024/63.pdf (дата звернення: 13.03.2025).
7. Шатрава С. О., Рязанцева І. М., Парханов Г. Р. Превентивна діяльність Національної поліції України як об'єкт адміністративно-правового дослідження. *Наше право*. 2023. № 3. С. 103–109. <https://doi.org/10.32782/NP.2023.3.15>.
8. Сизоненко А. С. Запобігання ювенальній злочинності в Україні: теоретичний підхід до проблеми. *Право. UA*. 2022. № 1. С. 121–127. URL: <https://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2022-1/121.pdf> (дата звернення: 13.03.2025).
9. Кримінальна ситуація в Україні в умовах війни: основні тенденції. 2023 рік : монографія / М. Г. Вербенський та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 388 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/388953740_Kriminalna_situacia_v_Ukraini_v_umovah_vijni_osnovni_tendencii_2023_rik (дата звернення: 13.03.2025).
10. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII (в редакції від 16.08.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 17.03.2025).
11. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР (в редакції від 03.08.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.03.2025).
12. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України № 2229-VIII від 07.12.2017 (в редакції від 19.12.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 17.03.2025).
13. Зеленський Є. С., Карпенко О. М. Особливості облікової діяльності поліцейських ювенальної превенції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 261–263. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-7/67>.
14. Демський Н. В. Реалізація підрозділами превентивної діяльності Національної поліції принципу взаємодії з населенням у сфері профілактики правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 359–362. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/87>.
15. Принципи № 995_861 від 14.12.1990. Керівні принципи запобігання злочинності серед неповнолітніх Організації Об'єднаних Націй (Ер-Ріядські керівні принципи). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/156114__156114 (дата звернення: 13.03.2025).
16. Плани дій Ради Європи для України. *Постійне представництво України при Раді Європи: вебсайт*. 2023. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/plani-dij-radi-yevropi-dlya-ukrayini> (дата звернення: 13.03.2025).

References

1. Volnova, L., & Shcherbij, V. (2022). Gender differences in the manifestation of aggressive behavior by adolescents during a pan-

demic]. *Naykovuj chaspous YDY imeni Muhajla Dragomanova. Psuhologichni nauky*. Vol. 17. № 62. pp. 5–14 [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.17\(62\).01](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2022.17(62).01) [in Ukrainian].

2. Dybchak, L. M. (2019). Miznarodna polituka zahusty prav lyudunu v ymovah globalizatsii [International human rights policy in the context of globalization]. *Pravo ta derzavne upravlinnya*. Vol. 1. № 34. pp. 45–51. Retrieved from http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/tom_2/9.pdf [in Ukrainian].

3. Smetanina, N. V., & Grab T. V. (2018). Kriminologichna harakterystyka zlochunosti nepovnlitnih: sychasni tendentsii [Criminological characteristics of juvenile crime: current trends]. *Pravo i syspilstvo*. № 6 (2). pp. 173–177. Retrieved from https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17293/3/Smetanina_173-177.pdf [in Ukrainian].

4. Suzonenko, A. S. (2021). Determinantu zlochunoi povedinky nepovnlitnih. [Determinants of juvenile criminal behavior]. *Yuruduchnuj visnyk*. № 6. pp. 127–135. Retrieved from http://yurvisnyk.in.ua/v6_2021/15.pdf [in Ukrainian].

5. Ortunska, N. V. (2017). Pravovuj statys nepovnlitnih: teoretuko-pravove doslidzennya [Legal status of minors: theoretical and legal research]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Lviv. Retrieved from https://old.lpnu.ua/sites/default/files/dissertation/2017/6685/avtoref_ortynska.pdf [in Ukrainian].

6. Dybina, O. M. (2024). Administrativni pravoporyshennya, shcho vcnunyayutsya nepovnlitnimu: analiz statutuku i sydovoi praktuku [Administrative offenses committed by minors: analysis of statistics and case law] *Yuruduchnuj naykovuj elektronnyj zyrnal*. № 2. pp. 257–260. http://lsej.org.ua/2_2024/63.pdf [in Ukrainian].

7. Shatrava, S. O., Riazantseva, I. M., & Parkhanov, H. R. (2023). Preventivna diyalnist Natsionalnoi politsii Ykraiynu yak ob'ekt administrativno-pravovogo doslidzennya [Preventive activities of the National Police of Ukraine as an object of administrative and legal research]. *Nashe pravo*. № 3. pp. 103–109. DOI: <https://doi.org/10.32782/NP.2023.3.15> [in Ukrainian].

8. Suzonenko, A. S. (2022). Zapobigannya yuvenalnij zlochunosti v Ykraiini: teoretichnij pidhid do problem [Prevention of juvenile crime in Ukraine: a theoretical approach to the problem]. *Pravo.UA*. № 1. pp. 121–127. Retrieved from <https://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive> [in Ukrainian].

9. Verbensky M. (Ed.). (2023). *Kryminalna sytuatsiia v Ykraiini v umovakh viiny: osnovni tendentsii. 2023 rik: monohrafiia* [Criminal situation in Ukraine during the war: main trends. 2023: monograph]. Kuiv: Yurinkom Inter. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/388953740_Kryminalna_situatsiia_v_Ykraiini_v_umovakh_vijni_osnovni_tendencii_2023_rik [in Ukrainian].

10. Pro Natsionalny politsiyu: Zakon Ykraiynu vid 02.07.2015 № 580-VIII (v redaktsii vid 16.08.2024) [On the National Police: Law of Ukraine dated 02.07.2015 № 580-VIII (as amended on 16.08.2024). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> [in Ukrainian]

11. Pro organu i sluzbu y spravah ditej ta spetsialni ystanovu dlya ditej: Zakon Ykraiynu vid 24.01.1995 № 20/95-VR (v redaktsii vid 16.08.2024) [On bodies and services for children and special institutions for children: Law of Ukraine dated 01.24.1995 No. 20/95-VR (as amended on 08.03.2023)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

12. Pro zapobigannya ta protudiyu domashnyomy nasulstvy: Zakon Ykraiynu № 2229-VIII vid 19.12.2024 [On Prevention and Counteraction to Domestic Violence: Law of Ukraine № 2229-VIII (as amended on 19.12.2024)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> [in Ukrainian].

13. Zelenskij E. C., & Karpenko O. M. (2020). Osoblivosti oblikovoi diyalnosti politsejskukh yuvenalnoi prevntsii [Peculiarities of the accounting activities of juvenile prevention police officers]. *Yuruduchnuj naykovuj elektronnyj zyrnal*. № 7. pp. 261–263. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-7/67> [in Ukrainian].

14. Demskij, N. V. (2023). Realizatsiya pidrozdilamu preventivnoi diyalnosti Natsionalnoi polirsii pruntsupy vzaemodii z naselennyam y sferi profilaktuku pravoporyshen [Implementation by the preventive activity units of the National Police of the principle of interaction with the population in the field of crime prevention]. *Yuruduchnuj naykovuj zyrnal*. № 4. pp. 359–362. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/87> [in Ukrainian].

15. Pryntsypy № 995_861 vid 14.12.1990 Kerivni pryntsypy zapobihannia zlochynnosti sered nepovnlitnikh Orhanizatsii Obiednanykh Natsii (Er-Riadski kerivni pryntsypy) [Principles № 995_861 of 14.12.1990 United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (Riyadh Guidelines)]. Retrieved from https://zakononline.com.ua/documents/show/156114___156114 [in Ukrainian].

16. Plan dij Yevropu dlya Ykraiynu [Council of Europe Action Plans for Ukraine] (2023). *Postiine predstavnytstvo Ukrainy pry Radi Yevropy: vebseit*. Retrieved from: <https://coe.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/plani-dij-radi-yevropi-dlya-ukrayini> [in Ukrainian].